

Барабанова Маргарита Елисеевна
МБДОУ «Бютейдяхский ЦРР д/с «Чэчир»
Бютейдях/Мегино-Кангаласский
«Ким буоларый?» - тыл оонньуута

«Мин дьиз кэргэним» бырайыакка туттуллар
көмө матырыйаал
(улахан бөлөх)

«Ким буоларый?» - тыл оонньуута

Ытыллар бөлөбө: улахан бөлөх

Сыала: дьиз кэргэн чилиэннэрэ бэйэ-бэйэлэригэр ким буолалларын чуолкайдааһын, ааттааһын.

Туттуллар матырыйаал: куукулалар, карточкалар.

Оонньуу хаамыыта:

Иитээччи оҕолорго куукулалары көрдөрөр. Холобура ийэ куукула уонна уол оҕо куукула. Уонна ыйытар:

- Оҕолоор, ийэҕэ кыыс ким буоларый? (оҕо)

- Кыыска улахан уол ким буоларый? (убай)

- Эбээҕэ, эһээҕэ оҕолор ким буолалларый? о.д.а.

Сөпкө эппиэттээбит оҕо аайы фишка бэриллэр, ким элбэх фишкалаах кыайыылаах тахсар.

«Сөпкө аатгаа» дидактической ооньуу

Сыала: оџо бэйэтин дьиз кэргэнин дьонун толору ааттарынан сөпкө ааттыырын ситиһии.

Туттуллар матырыйаал: кубик, куукула.

Ооньуу хаамыыта:

Кубик алта өрүтүгэр дьиз кэргэн чилиэннэрин ойуута баар (ийэ, аџа, эбээ, эһээ о.д.а.). Оџо кубигы быраџар, ким ойуута түспүтүнэн көрөн (холобура, ийэ) бэйэтин ийэтин толору аатын, аџатын аатын этэр.

«Кыра көмөлөһөөччүлэр» дидактической ооньуу

Сыала: ооньуу нөнгүө оџолорго төрөппүттэригэр, чугас дьонноругар көмөлөһөр баџаны көбүлээһин, дьиз кэргэн чилиэннэригэр тапталы, убаастабыллаах сыһыаны иитии; тылы сайыннарыы.

Туттуллар матырыйаал: кыыс куукула, шкатулка.

Ооньуу хаамыыта:

Оџолорго куукула «кэлбит». Кини ооньуурун хомуйбатах, ийэтэ сэмэлээбит. Куукула ийэтин кытта эйэлэһиэн баџарар, хайдах гынарын билбэт, оџолортон көмө көрдүүр...

- Оџолоор, эһиги чугас дьоннутун таптыахтааххыт, кинилэргэ өрүү көмөлөһүөхтээх эбиккит. Дьоннутугар көмөлөһөбүт дуо, хайдах көмөлөһөбүт?

- Бу аптаах шкатулка баар, манна эһиги дьоннутугар хайдах көмөлөһөргүтүн кэпсээбиккитин «уган» иһиэхпит уонна куукула Сардаанаџа бэлэхтиэхпит. Оччоџуна кини эһигиттэн үөрэниэ, ийэтинээн эйэлэһиэ уонна көмөлөһөр буолуо.

Оџолор биир-биир кэпсииллэр, түмүгэр шкатулканы куукула Сардаанаџа бэлэхтииллэр.

«Хайдабын эт» тыл оонньуута

Сыала: киһини, киһи хаачыстыбатын ойуулуур тыллары таба туттарга көбүлээһин; тыл саппааһын байытыы.

Туттуллар матырыйаал: куукулалар.

Оонньуу хаамыыта:

Иитээччи куукуланы көрдөрөр. Уонна оҕоттон ыйытар: «Ийэ хайдабый?» Оҕо ийэни ойуулуур, холобура : «Ийэ кыраһыабай, асчылт, эйэбэс, үнүкүүһүт» о.д.а. Салгыы итинник дьыэ кэргэн бары чилиэннэрин ойуулууллар.

Мин дьыэ кэргэним үгэстэрэ» бэсидэ

Ытыллар бөлөбө: улахан бөлөх.

Сыала: дьыэ кэргэн үгэстэрин туһунан өйдөбүлү оҕолорго инэри; дьыэ кэргэнинэн киэн туттарга иити.

Эрдэ ытыллар үлэ: дьыэ кэргэн үгэстэрин туһунан кэпсииргэ бэлэмнэни.

Туттуллар матырыйаал: оҕолор кэпсиир матырыйааллара (хаартыскалар о.д.а), дьыэ кэргэн куукулалар.

Бэсидэ хаамыыта:

- Хас биирдии дьыэ кэргэн араас үгэстээх буолаллар. Бу Аласовтар дьыэ кэргэн (куукулалары көрдөрөр), кинилэр дьыэ кэргэнинэн кинигэ ааҕалларын сөбүлүүллэр. Эбээлэрэ киэһэ аайы сиэннэригэр остуоруйалыыр. Кинигэ ааҕыта – бу дьыэ кэргэн үгэһэ буолар.
- Оҕолоор, онтон эһиги дьыэ кэргэннитигэр ханнык үгэстэр баалларый? Салгыы оҕолор дьыэбэ бэлэмнэнэн кэлбиттэрин кэпсииллэр.
- Маладьыастар, оҕолоор! Бары дьыэ кэргэннитигэр олус үчүгэй, интэриэһинэй үгэстэрдээх эбиккит!

«Төрөөбүт күн» оонньуу-бэсидэ

Сыала: дыиэ кэргэни түмэр бырааһынньык – төрөөбүт күн туһунан өйдөбүлү дириңэтии; оонньуур сатабылы сайыннарыы.

Туттуллар матырыйаал: куукула Сардаана.

Хаамыыта:

- Оҕолоор, бүгүн детсакка кэлэн иһэн куукула Сардаананы көрдүм, кини ытыы олороро. Туох буолбутун ыйыппыппар, кулгаахпар сибигинэйэн эттэ: «Мин бүгүн төрөөбүт күнүм, миигин ким да эбэрдэлээбэтэ».

- Оҕолоор, эһигини ким эбэрдэлээччиний? Кимниин бырааһынньыктыгыт?

- Чугас дьон баара олус үчүгэй! Билиги куукула Сардаананы эмиэ үөрдүөххэин, төрөөбүт күнүн тэрийиэххэин!

Салгы оруоллары үллэстэллэр, оонньуулар (эбэрдэлиилэр, бэлэхтэрин туттараллар). Тоҕо бу бэлэҕи талбыттарын быһаараллар. Остуол тардан аһыыллар.

«Слива унуоҕа» Л.Н.Толстой кэпсээнин ааҕы

Ытыллар бөлөҕө: улахан бөлөх.

Сыала: оҕо болҕойон истэр, өйдөөн хаалбытын кэпсиир, оруолга арахсан оонньоон көрдөрөр дьобурун сайыннарыы; тыл саппааһын байытыы.

Иитээччи кэпсээни ааҕар, оҕолор болҕойон истэллэр.

- Бу кэпсээннэ кимнээх туһунан кэпсэнэрий?

- Ийэ ханнык фруктаны атыылаһан ажалбытый?

- Ваня туох алҕаһы онордо?

- Ваня тоҕо ытаата?

Салгы оҕолор оруоллары үллэстэн кэпсээн ис хоһоонунан оонньоон көрдөрөллөр.

«Икки ийэ уонна икки кыыс» С.П.Данилов кэпсээнин ааҕыы

Сыала: оҕо болҕойон истэр, өйдөөн хаалбытын кэпсиир дьоһурун сайыннарыы; тыл саппааһын байытыы.

Туттуллар матырыйаал: аудиозапись, эбээ Маайа куукула.

«Эбээ Маайа» куукула оҕолорго «кэпсиир»...(аудиозапись истии)

- Бу кэпсээнгэ кимнээх туһунан кэпсэнэрий?
- Маайа ийэтин таптыырын хайдах көрдөрдө?
- Онтон Клара?
- Икки кыыстан хайалара ийэтин ордук таптыыр эбитий?
- Тоҕо?

Салгыы оҕолор тугу өйдөөн хаалбыттарын кэпсииллэр.